

กับข่าวภูมิภาคโพสต์ทูเดย์

แม้การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จะเป็นการสร้างโอกาสในการพัฒนาการค้า การลงทุน ซึ่งไม่เพียงแต่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านหลายๆ ประเทศ แต่ยังเป็นการเชื่อมโยงภูมิภาคและเชื่อมโยงโลก เป็นการสร้างเส้นทางการค้าแห่งอนาคต

แต่การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ 10 พื้นที่ รอบชายแดนของประเทศไทย แม้ผ่านมารวม 4 ปี แต่กลับไม่ค่อยมีความคืบหน้ามากนัก ที่คือประเด็นหนึ่ง ซึ่งที่ประชุมวิชาการด้านชายแดนศึกษาและการพัฒนาระหว่างประเทศ ครั้งที่ 1 จัดขึ้น ณ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง (มฟล.)

จ.เชียงราย หยิบยกมาเป็นหัวข้อการพูดคุย **รศ.ดร.วันชัย ศิริชนะ** อธิการบดีมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง กล่าวว่า การศึกษาชายแดนเป็นเรื่องสำคัญ เพราะประเทศไทยมีเขตแดนติดต่อกับหลายประเทศ และมีประวัติศาสตร์ที่บางช่วงมีความขัดแย้งกับประเทศเพื่อนบ้าน ดังนั้นยุคปัจจุบันจึงต้องเข้าใจเพื่อนบ้านให้มากขึ้น เป็นหน้าที่ของนักวิชาการที่จะต้องศึกษาทั้งด้านบวก ด้านลบ และอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาร่วมกันต่อไป โดยต้องอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตัวเอง โดยไม่พึ่งประเทศที่ 3 เหมือนในอดีต โดยหากมีนักวิชาการจากประเทศที่ 3 เข้ามาร่วมเราก็ควรเปิดกว้างแต่การศึกษา และบทสรุปเป็นเรื่องที่เราต้องดำเนินการเองด้วย

การประชุมดังกล่าวเริ่มต้นโดยปาฐกถา นำเรื่อง **“หลังเขตเศรษฐกิจพิเศษ”** โดย **รศ.ดร.ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี** อาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รศ.ดร.ปิ่นแก้ว เริ่มกล่าวปาฐกถา ด้วยการเล่าถึงประวัติศาสตร์การตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ มีแนวคิดและดำเนินการจากโลกตะวันตกตั้งตั้งแต่ปี 1970

สะท้อนบทเรียนโลก มองเขตเศรษฐกิจพิเศษไทย

โดยเฉพาะรัฐอาณานิคมที่ประเทศแมต้องการแผ่อำนาจไปถึง เช่น ฮองกง มาเก๊า ฯลฯ โดยมีการจัดตั้งในประเทศต่างๆ ที่แตกต่างกันไป แต่สิ่งที่เหมือนกันคือล้วนมีการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด ทั้งที่ประสบความสำเร็จแล้วล้มเลิก หรือเปลี่ยนแปลงไป หรือไม่ประสบความสำเร็จเลย

“แม้แต่ประเทศจีนที่มีการจัดตั้งแห่งแรกที่เมืองเสินเจิ้นก็ประสบปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม การโยกย้ายไปตั้งโรงงานอุตสาหกรรมรอบนอกก็กลับสร้างปัญหาในท้องถิ่นอีก เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของผู้คนที่แก้ไขปัญหาไม่ได้ สิ่งสำคัญคือธนาคารโลก หรือเว็ลด์แบงก์ บ่งชี้ความสำเร็จของเขตเศรษฐกิจพิเศษหลายเรื่อง เช่น สร้างผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ หรือจีดีพี สร้างงานกระจายเทคโนโลยี แต่ไม่มีข้อใดที่บ่งชี้ว่าจะกระจายการพัฒนาไปสู่คนทุกชนชั้นได้อย่างเท่าเทียมกัน”

รศ.ดร.ปิ่นแก้ว กล่าวว่า การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในแต่ละประเทศแตกต่างกัน เช่น ประเทศจีนจัดตั้งที่เสินเจิ้น เพื่อพัฒนาตลาดท้องถิ่นสู่เทคโนโลยีขั้นสูง โดยอาศัยความเป็นเมืองท่าใน

การดึงดูดทุน ประเทศฟิลิปปินส์จัดตั้งเพื่อทดแทนการช่วยเหลือจากฐานทัพสหรัฐอเมริกา สปป.ลาว จัดตั้งเพื่อให้หลุดจากการเป็นประเทศยากจน มาเลเซียจัดตั้งเพื่อแข่งกับสิงคโปร์ ส่วนอินเดียจัดตั้งโดยใช้รูปแบบเดียวกับจีน แต่ปรากฏว่าเมื่อการดำเนินงานผ่านไปแต่ละแห่งต่างก็ประสบปัญหา

“ที่อินเดียมีการทำกฎหมายเอื้อนายทุน ทำให้คนท้องถิ่นสูญเสียที่ดินทำกิน ในปี 2015 มีเขตเศรษฐกิจพิเศษจัดตั้งในอินเดีย 491 แห่ง และจะอนุมัติตามไปอีก 3,864 แห่ง ซึ่งต้องใช้พื้นที่เพิ่มขึ้นอีก 51,005.73 เฮกเตอร์ และที่น่าตกใจคือมีจำนวน 17 แห่งที่ไม่ทำอะไรเลยมาหลายปีแล้ว และมีอยู่ 7 แห่งใช้ประโยชน์ได้เพียง 62% ก่อให้เกิดการจ้างงานต่ำกว่า 8% จากที่ตั้งเป้าไว้”

ขณะที่ประสบการณ์จากประเทศเพื่อนบ้านอย่าง สปป.ลาว รศ.ดร.ปิ่นแก้ว บอกว่า พบปัญหาชาวบ้านสูญเสียที่ดินที่เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว ทำให้ชาวบ้านเหล่านี้ต้องไปหางานทำที่รอบนอกของเขต

ด้านประเทศจีนในปี 2004 มีเขตเศรษฐกิจพิเศษ 6,686 แห่ง ต่อมาปี

2006 ลดเหลือเพียง 1,115 แห่ง มีเขตเศรษฐกิจพิเศษถูกปิดไปกว่า 70% ขณะที่เวียดนามมีการจัดตั้งกว่า 400 แห่ง ซึ่งเกิดปัญหาที่ดินของชาวบ้านตกอยู่ในมือ นักพัฒนาสังหาริมทรัพย์จนเกิดการต่อต้านไปทั่ว แรงงาน 1 ใน 3 ได้รับค่าจ้างไม่เต็ม ขณะที่เมืองเส้นเงิน ประเทศจีนประสบปัญหามลพิษเมื่อย้ายโรงงานออกไปยังท้องถิ่นก็เกิดปัญหาตามไปที่ท้องถิ่นอีก และเกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำของผู้คนอย่างเห็นได้ชัด

สำหรับประเทศไทยนั้น รศ.ดร. ปิ่นแก้ว บอกว่า ธนาคารพัฒนาเอเชีย หรือเอดีบี ระบุว่า มีการจัดตั้งขึ้นเพื่อหวังเปลี่ยนชายแดนให้เป็นจุดเชื่อมกับระเบียงเศรษฐกิจตะวันตก หรืออีอีซี ซึ่งเป็นเรื่องที่ฝันเพียงเกินไปและยังสวนทางกับเขตเศรษฐกิจของประเทศอื่นๆ โดยไปตั้งอยู่ในเขตห่างไกล ซึ่งไม่มุ่งใจต่อการลงทุน

“ขณะที่ชายแดน เช่น จ.ตาก มีศักยภาพดึงดูดการลงทุนอยู่ในตัวอยู่แล้ว การมีเขตเศรษฐกิจพิเศษเกรงว่าจะเป็นส่วนเกินของระบบราชการ เสียมากกว่า ส่วนความมั่งหวังที่จะได้แรงงานราคาถูกนั้น สวนทางกับการพัฒนาตามหลักเศรษฐศาสตร์ เพราะไม่ได้ช่วยพัฒนาแรงงานภายในประเทศขึ้น และหากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เมียนมา ลาว จัดตั้งเขตแบบเดียวกับเราขึ้นมา เป้าหมายที่เราวางเอาไว้ก็คงจะไม่ได้ผลแน่นอน”

ภายใต้สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ รศ.ดร.ปิ่นแก้ว เชื่อว่า การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษของไทยคงไม่เกิดขึ้นได้แน่นอน เพราะจะกลายเป็นเขตผีหลอกและทำให้ชาวบ้านสูญเสียที่ดินไปโดยเปล่าประโยชน์

บทเรียนที่สะท้อนมาจากหลายประเทศเป็นสิ่งที่ทำให้ติดตามจับตา การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษทั้ง 10 แห่งของไทยว่า จะก้าวต่อไปอย่างไรเพื่อมิให้ซ้ำรอยความล้มเหลวจากหลายๆ ประเทศ ■